

Länstyrelsen
Gävleborg
Peter Ståhl

2009-09-03

Vegetationsuppföljning ett år efter branden vid Altberget i Färnebofjärdens nationalpark

I södra delen av Färnebofjärdens nationalpark genomfördes en naturvårdsbränning sensommaren 2008. Det brända området blev ca 5 ha. Branden blev kortvarig och ganska ytlig. Markens humuslager blev bara avbränt på ytan.

Växtligheten före branden

Området bestod av ung lövblandad ca 70-årig barrskog och innefattade både torra områden på rikblockig morän och fuktiga lägre partier med tallsumpskog på torv (tallmosse). Ett mindre område med björkdominerad lövskog ingick också. Markerna är genomgående mycket näringsfattiga. I brandplanen beskrevs delområdet som brann enligt följande:

Ca 6 ha, lövblandad barrskog med inslag av rena tallbestånd i öster. Tallen har varierande diameter men i medel ca 30 cm och höjden är ca 20m. Beståndsåldern är osäker men troligen rund 70 år men här finns inslag av äldre träd. I nordvästra delen finns en mindre tallmosse som sträcker sig in i B-området, där är tallen betydligt mindre, diameter ca 15 cm i medel och höjd 10m.

Botten- och fältskiktet norra delen: I de torra partierna domineras bottenskiktet av mossor (mest husmossa och björnmossa) och renlav. Fältskiktet består av blåbär- och lingonris med inslag av gräs och lågörter såsom, stenbär, skogsviol, harsyra, fyrkantig johannesört, ekorrbar, fibblor, blodrot, smultron, kovall, liljekonvalj. På tallmossen dominerar vitmossa i bottenskiktet och i fältskiktet växer skvatram, lummer, kärviol pyrola, älggräs, fräken

Botten och fältskiktet södra delen: Bottenskiktet domineras av renlav och mossor (mest husmossa, björnmossa och väggmossa, samt lite mindre av kammossa och samboradula). Fältskiktet domineras av blåbär och lingonris med inslag av gräs och lågörter såsom kovall, fibblor, vårfryle, linnéa, ekbräken, stensöta, stenbär, liljekonvalj och rallaros

Vegetationen ett år efter branden

Området besöktes vid två tillfällen (2/6 resp. 20/8) för att följa vegetationsutvecklingen och avgöra vilka arter som etablerat sig från frön efter branden. Ett år efter branden är vegetationen fortfarande sparsam och ojämnt fördelad. Stora ytor hyser ett glest och luckigt fältskikt och vissa ytor är närmast vegetationsfria. Fuktiga och blöt mark har genomgående tätare växtlighet än torr mark. En stor del av barrträden har dött och faller sina barr så att den svartbrända markytan på sina ställen täcks av barr.

1. Växter föryngrade från jordstammar

Till de vanligaste arterna på torr eller frisk mark hör piprör och gullris som delvis överlevt branden vilket visar att branden varit ganska grund. Många tuvor med piprör har dock dödats

av branden. Blåbärsriset är tillfälligt utslaget av branden men nya skott genereras från de djupgående jordstammarna. Detsamma gäller i något mindre utsträckning även lingon. Skogsbräken förekommer sparsamt men spridd i området och har uppenbarligen överlevt i skyddade lägen. Även skogsstjärna har med sina djupgående jordstammar och utlöpare klarat branden. Enstaka överlevande exemplar finns av de flesta arter som fanns före branden. Ytterligare exempel på arter som skjuter nya skott från jordstammar i humustäcket är liljekonvalj, stenbär, ekorrbär, ekbräken, grönpyrola och örnbräken. Några arter som träjon och stensöta har överlevt i skyddade sprickor eller blocksamlingar.

I tallmossedelen skjuter nu odon och blåbär nya skott från marken. Även skvattram genererar nya skott från basala vedelar i torven. Skottskjutningen går långsamt och stora delar av skvattramskogen är utslagen. Klotstarr som också har krypande skottdelar i torven genereras snabbare. Även hjortron och tuvdun har överlevt.

2. Fröföryngrade växter och fröbanksarter

Den i särklass snabbast och rikligast fröföryngrade växten är glasbjörk. I fuktiga kanter bildar den en nästan täckande yta av groddplantor. Även asp och sälg är vanliga som fröplantor och har sannolikt etablerats från årets frösättning. Ingen frögrodd rönn sågs, vilket sannolikt hänger samman med dålig frösättning 2008. Från frön som troligen funnits i fröbanken har vårfryle, björk, mjölkört och hallon väckts till liv. Den mest uppenbara fröbanksarten är dock skogsnarv som finns glest spridd i området och även på platser där den inte skulle växa i skogen. Arten har uppenbart etablerats från frön men finns också som överlevare på enstaka större block i brandfältet. Detsamma gäller även stinknäva som i skogen är hänvisad till jätteblockens kväverikare överytor men som nu gror även på den brända markytan. Även ängskovall som är ettårig och alltid kommer upp ur frön på våren finns i området.

Några frösådda arter med vindburna frön har sannolikt kommit in i området efter branden. Hit hör framför allt amerikansk dunört (*Epilobium ciliatum* coll) som nu är vanlig i området och bergkorsört som förekommer ganska sparsamt. Ytterligare exempel på "influgna" arter är tussilago, åkermolke (1 ex) och taggsallat (1 stort ex).

3. Kryptogamer

Under våren och försommaren fanns mängder av ballevermossan lungmossa och skålsvampen stybbskål. På eftersommaren dominerades svampfloran istället av rotmurkla. Dessa arter är typiska brandarter som ofta uppträder rikligt direkt efter branden. Björnmossor var också tydligt gynnade av branden.

4. Arter som slagits ut av branden

Det är svårare att bedöma om några arter försvunnit i samband med branden eftersom detaljer om vegetationen före brandtillfället saknas. Noterbart är dock att de vanliga arterna revlumner, linnea och harsyra som anges i beskrivningen före branden inte sågs vid uppföljningen. De förstnämnda har ytligt rotsystem och är dåligt rustade att klara en brand. Harsyran har dock jordstammar i marken och är inte lika känslig.

Det är också uppenbart branden och vegetationsetablering avgörs starkt av tillfälligheter och lokala förhållanden t ex vilka växter som finns i omgivningarna, deras frösättning de aktuella åren och väderförhållanden efter branden. Troligen är området för magert för att passa de klassiska brandarterna svedjenäva och brandnäva.

Barrdominerad del i nordöst respektive björkdominerad blockig del i sydväst.

Tallmosse i norra delen av brandområdet före och efter branden. Dominansen av skvattram har brutits

Block tjänar som refugier för vissa kvävegynnade arter under skogsfasen. En sådan brandgynnad art är skogsnarv.

Lungmossa och rotmurkla

stybbskål

ARTLISTA		obsad	angiven i delområdet före branden	kommentar
klibbal	<i>Alnus glutinos</i>	x		död
strätta	<i>Angelica sylvestris</i>	x		1 ex
majbräken	<i>Athyrium filix-femina</i>	x		i kanten
glasbjörk	<i>Betula pubescens</i>	x	x	stubbskott och rikligt med groddplantor
klotstarr	<i>Carex globularis</i>	x		vanlig i tallmossedelen
piprör	<i>Calamagrostis arundinacea</i>	x	= gräs?	den vanligaste växten har överlevt branden
kärrtistel	<i>Cirsium palustre</i>	x		enstaka
liljekonvalj	<i>Convallaria majalis</i>	x	x	enstaka
kruståtel	<i>Deschampsia flexuosa</i>	x		en planta. förbisedd?
skogsbräken	<i>Dryopteris carthusiana</i>	x		spridda överlevande
nordbräken	<i>Dryopteris expansa</i>	x		en överlevande grupp
träjon	<i>Dryopteris filix-mas</i>	x		nån enstaka
mjölkört	<i>Epilobium chameron</i>	x	x	
amerikansk dunört	<i>Epilobium ciliatum/audenocaulon</i>	x		rikligt fröetablerad
sjöfräken	<i>Equisetum fluviatile</i>	x		
skogsfräken	<i>Equisetum sylvaticum</i>	x		nån enstaka på fuktig mark
tuvull	<i>Eriophorum vaginatum</i>	x		enstaka på fuktig mark
brakved	<i>Frangula alnus</i>	x		enstaka överlevande
stinknäva	<i>Geranium robertianum</i>	x		spridd, överlevt på jätteblock, fröföryngrad utanför
ekbräken	<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	x	x	enstaka plantor
hagfibblor	<i>Hieracium vulgatiformia</i>	x	x	enstaka
skogssallat	<i>Lactuca muralis</i>	x		spridda ex, mest på block
taggsallat	<i>Lactuca serriola</i>	x		ett stort grenat ex. influgan!!
skvattram	<i>Ledum palustre</i>	x	x	till stor del död. skjuter långsamt rotskott
vårfryle	<i>Luzula pilosa</i>	x	x	vanlig, troligen mest fröetablerad
revlummer	<i>Lycopodium annotinum</i>	x	x (lummer)	död (en yta som kringgåts av branden hyser levande plantor)
ekorrbar	<i>Majanthemum bifolium</i>	x	x	enstaka överlevande
ängskovall	<i>Melampyrum pratense</i>	x	x	ettårig, många fröplantor
vattenklöver	<i>Menyanthes trifolia</i>	x		i kärret
skogsnarv	<i>Moehringia trinervia</i>	x		spridd till större delen genererad från fröbanken
vass	<i>Phragmites australis</i>	x		enstaka
gran	<i>Picea abies</i>	x	x	
tall	<i>Pinus sylvestris</i>	x	x	
stensöta	<i>Polypodium vulgare</i>	x	x	har överlext branden
asp	<i>Populus tremula</i>	x		rotskott och fröplantor vanliga
grönpyrola	<i>Pyrola chlorantha</i>	x		en klon regenererad från jordstammar

hjordron	<i>Rubus chamaemorus</i>	x		har överlevt i den brända tallmossen
hallon	<i>Rubus idaeus</i>	x		många groddplantor
stenbär	<i>Rubus saxatilis</i>	x	x	enstaka överlevande
bindvide	<i>Salix aurita</i>	x		enstaka har överlevt i den brända tallmossen
sälg	<i>Salix caprea</i>	x		skjuter stubbskott
bergkorsört	<i>Senecio sylvaticus</i>	x		ett tiotal ex, fröetablerad
gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	x	x	enstaka överlevande
åkermolke	<i>Sonchus arvensis</i>	x		en fröetablerad planta
rönn	<i>Sorbus aucuparia</i>	x		stubbskott
skogsstjärna	<i>Trientalis europaea</i>	x		många överlevande, skjuter skott från jordstammar
tussilago	<i>Tussilago farfara</i>	x		ett par unga plantor
blåbär	<i>Vaccinium myrtillus</i>	x	x	skjuter stubbskott
odon	<i>Vaccinium uliginosum</i>	x		enstaka har överlevt i den brända tallmossen
lingon	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	x	x	enstaka överlevande
åkerviol	<i>Viola arvensis</i>	x		en grupp lokalt!
skogsviol	<i>Viola riviniana</i>	x	x	en planta
rotmurkla	<i>Rhizina undulata</i>	x		Rikligt under sensommaren 1 år efter branden
toppmurkla	<i>Morchella conica</i>	x		Vanlig under försommaren 1 år efter brande
stybbskål	<i>Geopyxis carbonaria</i>	x		Rikligt under försommaren 1 år efter branden
lungmossa	<i>Marchantia polymorpha</i>	x		rikligt 1 år efter branden